

problems and value orientations in nurture of moral qualities to talented youth were exposed. The expediency to base on cognitive and emotional sensitivity of gifted children during their moral education and forming patterns of prosocial behavior was grounded. The moral talent is determined as the trinity of moral leadership, creativity and responsibility.

The analysis of research works on the problems of personalization of giftedness, that is manifestation of human individuality in the process of creative activity, gives grounds for generalizations in relation to, firstly, personality traits (temperament) of gifted individuals, and second, features of their emotional sphere. Individuals with extraordinary abilities differ from other people by such distinct qualities as resilience, perseverance, endurance, diligence, self-confidence, the ability to bring the case to its logical conclusion, the ability to achieve the goal, hard work, determination, independence in judgment and action, non-conformism, providing benefits to independent work, positive self-appraisal, high level of self-esteem, internal locus of control, motivation, ambition, drive for success, high level of self-criticism, commitment to excellence, tenacity, perseverance in overcoming difficulties, high level of self-regulation.

It was concluded that childhood and adolescence are marked with the significant dynamics and plasticity of character developing that enables targeted educational influence on this process. Success of the teachers and educators in work with the gifted and talented children will be even more predictable and possible, if they better understand the complex inner world and features of a gifted person behavior.

Key words: *exceptional abilities, gifted person, character features, emotional sphere.*

УДК 378.036:1(091)

Леонід Оршанський

ORCID ID 0000-0001-9197-2953

Іван Нищак

ORCID ID 0000-0002-1750-6708

Жанна Ясеницька

ORCID ID 0000-0002-1845-0531

Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

DOI 10.24139/2312-5993/2017.03/231-242

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ: ВІД СОКРАТА ДО ДАТТОНА

У статті здійснено історичний екскурс естетики як науки; досліджено методологічні проблеми естетичного виховання підростаючого покоління на сучасному етапі розвитку суспільства. З'ясовано, що естетичне виховання залежить від соціокультурного середовища й зумовлене психофізіологічним та загальнокультурним розвитком особистості. Тобто естетичне виховання визначається природною обдарованістю, спонтанно формується в умовах соціокультурного й освітнього середовища, детермінується життєвим та художньо-естетичним досвідом і актуалізується через цілеспрямований педагогічний вплив.

Ключові слова: *естетика, естетичне виховання, краса, особистість.*

Постановка проблеми. Результати досліджень антропологів підтверджують, що на певній стадії розвитку мозку в людини виникла необхідність в естетичних враженнях і переживаннях, які згодом сприяли формуванню її цілісного сприйняття світу та самої себе, тому потреба у красі є

однією з істинних людських потреб, а також еволюційно детермінованим прагненням людини до гармонії, цілісності, рівноваги й порядку.

З давніх часів, розуміючи виховну та розвивальну дію естетичних вражень, мудреці радили сповнювати процес зростання дитини красою, фізичним розвитком і учінням. Краса повинна була супроводжувати всі етапи становлення особистості, сприяючи її гармонійному розвитку й удосконаленню, адже, поряд із істиною та добром, саме краса незмінно виступає у складі вихідної тріади цінностей, що презентує фундаментальні підвалини людського буття [7, 21].

Розвиток естетики є безпосереднім відображенням еволюції соціуму. Вивчаючи генезу, функціонування в суспільстві естетичних теорій і поглядів, історія естетики дає нам необхідне підґрунтя для теоретичного осмислення проблеми естетичного виховання. Діалектичний метод пізнання, як відомо, передбачає єдність історичного та теоретичного підходів до аналізу будь-якого явища, тому дослідження проблеми естетичного виховання доцільно здійснити в контексті розгляду еволюції основних естетичних учень.

Аналіз актуальних досліджень. Зародившись у давні епохи, ідеї естетичного виховання, уявлення про його сутність, завдання та цілі безперервно змінювалися. Ці трансформації в поглядах були зумовлені розвитком змісту категорії «краса» як центральної концепції естетики – від класичного давньогрецького «примітивного» розуміння краси як сукупності пропорції, симетрії, гармонії та єдності частин цілого (Аристотель, Демокрит, Ксенофонт, Платон, Сократ та ін.) до сучасного бачення цього поняття через алгоритмічну теорію краси, яка бере до уваги спостерігача, суб'єктивність його сприйняття, набутих ним знань та особливостей декодування інформації (Ю. Шмідтхубер), а також еволюцією естетики як науки, що перейшла від споглядання та рефлексії до нейроестетики, в основі якої лежить спроба розуміння краси та процесу оцінювання творів мистецтва через вивчення функцій людського мозку на неврологічному рівні (Г. Гегель, Д. Даттон, Дж. Дьюї, Ф. Шеллінг та ін.).

Серед науковців-сучасників закономірності естетики як галузі знань знайшли відображення у працях В. Липського, А. Беляєва, Л. Левчук та ін. Проблема естетичного виховання особистості знайшла відображення у працях І. Зязюна, В. Кузя, І. Мартинюка, М. Стельмаховича та ін.

Мета статті – у контексті історичного екскурсу естетики як науки дослідити теоретико-методологічні проблеми естетичного виховання підростаючого покоління на сучасному етапі розвитку суспільства.

Методи дослідження: вивчення й аналіз філософської, історичної, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження; порівняння, узагальнення й систематизація науково-теоретичних відомостей з проблеми естетичного виховання особистості.

Виклад основного матеріалу. Уперше термін «естетика» (від грец. *αισθητικός*, *aisteticos* – сприйняття через відчуття) був використаний німецьким філософом А. Баумгартеном у 1744 р. як дефініція «наука про прекрасне». Однак неможливо з точністю визначити час, коли людина почала замислюватися над питанням мистецтва крізь призму філософського трактування. З теоретичного погляду виникненню поняття «естетика» в певній культурі (у його сучасному сенсі) мав би передувати естетичний інтерес, чітко спрямований на конкретні об'єкти, який був би спробою пояснити природу такої зацікавленості, що робить саме ці об'єкти, а не інші, цінними в той чи інший спосіб.

Поява зародків художньо-естетичної діяльності й естетичної свідомості, за свідченням археологів та істориків, належить до кінця середнього і до всього пізнього палеоліту (приблизно 100–10 тис. р. до н.е.). До нашого часу дійшли лише окремі зразки доісторичного мистецтва: примітивні скульптури, наскальні рисунки, печерні розписи та петрогліфи (з грец. *petros* – камінь і *glyphe* – різьблення), що датуються приблизно 40 тис. років до н.е. Ці артефакти представлені в незначній кількості, їх значення та контекст виготовлення не є чіткими й цілісними, а естетичні доктрини, що керували їх створенням та інтерпретацією змісту, здебільшого невідомі.

В епоху бронзи, з формуванням рабовласницького суспільства, зароджуються паростки естетичної думки, проте вони ще не отримують чіткого оформлення у вигляді теоретичних положень, трактатів, логічно сформульованих канонів і норм.

Історично прийнято вважати, що основою стародавньої культури є вісім великих цивілізацій: Єгипет, Месопотамія, Персія, Греція, Рим, Китай, Індія, Кельтські племена та Майя, кожна з яких розвинула унікальний і особливий характерний стиль мистецтва й систему способів його передачі від покоління до покоління. Наприклад, аналіз художніх пам'яток Давнього Єгипту свідчить, що його жителі володіли не лише уявленнями про красу, а й мали відповідні естетичні терміни та дотримувалися певних принципів діяльності. Мистецтво розвивалося в межах релігії, відповідно до чітких канонів і прийомів; знання й уміння передавалися від старшого досвідченого митця у спеціальних школах шляхом довготривалих вправлянь. Єгиптяни першими застосували математику для розв'язання художньо-естетичних завдань, проте такі прогресивні знання концентрувалися в межах вузького кола освічених людей, якими були лише привілейовані особи з високим суспільним статусом. Підтвердженням такої елітарності освіти є статистика щодо рівня писемності єгипетської цивілізації, який у період III–I тис до н.е. не перевищував 1 % [12, 135].

Науковий і художньо-естетичний досвід давньосхідних цивілізацій помітно вплинув на еллінську художню культуру на архаїчному та більш пізніх

етапах, яка, у свою чергу, мала домінуюче значення в розвитку естетики Заходу. Духовний розвиток Стародавньої Греції у VII–VI ст. до н.е. був пов'язаний з переходом від міфологічного світогляду до науки і філософії, яка зародилася не як галузь спеціальних досліджень, а як синкретичне знання, що охоплювало математичні, природничо-наукові пізнання, а також міфологію, мистецтво, мораль, право та інші доктрини. У Стародавній Греції естетична думка вперше відокремилася від міфології та стала розвиватися в межах філософії: грецька цивілізація зуміла усвідомити здатність мистецтва підіймати та висвітлювати філософські питання.

У класичних творах існує чимало згадок про праці естетичного характеру, які нині втрачені, зокрема, твори Демокрита (460–370 рр. до н.е.), присвячені поезії, гармонії і навіть живопису. Сократ (469–399 рр. до н.е.) – перший грецький мислитель, роздуми якого на тему естетики дійшли до наших днів. Записані давньогрецьким істориком та його учнем Ксенофонтом (430–355 рр. до н.е.), вони представляють поняття Краси як таке, що сутнісно співпадає з Добром, а обидва вони реалізуються через поняття Доцільного – річ красива тоді, коли служить певному раціональному началу. Справді важливою думкою, яку висвітлив Сократ, була концепція відносності краси. На відміну від Платона, він не розрізняв поняття краси «самої по собі» (*auto to kalon*), тобто такої, яка б існувала абсолютно, незалежно від розуму споглядача [10].

Учень Сократа, Платон (427–348 рр. до н.е.) схилився до поняття абсолютної краси, яку не можна охарактеризувати як ознаку предмету, адже тоді це просто красива річ, але не сама краса. Ідея прекрасного протиставляється світу чуттєвому: вона знаходиться поза часом і простором, не змінюється, не може бути знищена, а оскільки краса має надчуттєвий характер, вона досягається не через відчуття, а розумом [4]. Особлива система ідей Платона, у яких абсолютна краса поєдналася з іншими загальними концепціями, такими як істина і добро, виражена в устами жерців у діалогах «Критій» та «Тимей». Вона реалізується через поняття *калокагатії* (з грец. *καλοκαγαθία*, де *kalos* – красивий, *agathos* – добрий), що демонструє єднання фізичної краси й духовної досконалості як принцип, норма виховання ідеальної людини, що існувала ще за часів Атлантиди [3, 14].

Першим критиком платонізму був грецький філософ Аристотель Стагірит (384–322 рр. до н.е.), якому вдалося провести значно глибше дослідження естетичного феномену, забезпечивши науковий аналіз окремих принципів краси та мистецтва. Питання естетики Аристотель розглядав у «Риториці», «Політиці» та «Поетиці», остання праця дійшла до нас у неповному вигляді: у цьому творі філософ узагальнює художню практику свого часу та пропонує теоретичне осмислення художньої творчості. У центр естетичних досліджень Аристотель, як і його попередники, ставить проблему прекрасного. І мистецтво, і естетична свідомість є відтворенням прекрасного

буття, яке характеризується мірою, гармонією, а тому є абсолютно прекрасним. Найвище вираження краси – живі істоти, і зокрема, людина [4].

Наступним періодом розвитку естетичної думки після кризи античної цивілізації (V ст.) стала середньовічна естетика (в Європі). Вона сформувалася та існувала в межах тогочасної філософії, що являла собою своєрідний симбіоз *теології* й античної філософської думки. Ця визначальна особливість середньовічної філософії зумовила поширення *спіритуалізму* (від лат. *spiritualis* – духовний, *spiritus* – душа, дух) – об'єктивно-ідеалістичного філософського переконання, що розглядає дух як першооснову дійсності, особливу безтілесну субстанцію, існуючу поза матерією і незалежно від неї. Ця філософська доктрина склала підґрунтя естетики *Середньовіччя*.

Основна тема естетичних досліджень того часу – узгодження вчення про надчуттєве, Божественне походження краси з принципом чуттєвого сприйняття прекрасного. Вирішення цієї проблеми на Заході здійснювалося здебільшого в межах розробки концепції краси індивідуального й конкретного, на Сході ж формувалося містичне вчення про красу надсущого [4]. Середньовічній естетиці, заснованій на традиції, послідовності та консерватизмі, не був властивий скептицизм, її пронизував дуалізм Божественного і людського, небесного та земного, сакрального й мирського.

Першими естетами в період *Середньовіччя* стали християнські богослови, отці і вчителі церкви: Василій Великий, Іоанн Златоуст, Ієронім, Августин Блаженний та ін. Вони розробили основні естетичні принципи, які пізніше склали підґрунтя середньовічного офіційного мистецтва, послужили відправним пунктом для естетичних трактатів, заклали фундамент системи естетичного виховання.

Естетику епохи *Ренесансу* (XIV–XVII ст.) характеризує найтісніший зв'язок з художньою практикою: це вже була не абстрактно-філософська естетика, а теорія предметна, що ставить за мету розв'язання конкретних завдань мистецтва – вона виникла з запитів практики, тому була покликана розв'язувати завдання практичного характеру. Учення про композицію, пропорції та перспективу, анатомію і колористику тощо ставилися в центр уваги теоретиків і практиків мистецтва *Відродження*. З іншого боку, завдяки широким запитам художньої практики народжувалися численні трактати про культуру, живопис і архітектуру, авторами яких були Леон-Баттіста Альберті, П'єро делла Франческа, Лука Пачьолі, Леонардо да Вінчі, Андреа Палладіо, Джованні Ломаццо та ін. [4].

Раціоналістичний характер естетики періоду *класицизму* (XVII–XIX ст.) проявився в абстрактній типізації образів, суворій регламентації жанрів і форм, інтерпретації античної художньої спадщини, зверненні мистецтва до розуму, а не до почуттів, прагненні підпорядкувати творчий процес непорушним нормам, правилам і канонам.

Основні методологічні принципи *раціоналізму*, сформульовані французьким філософом-дуалістом Рене Декартом (1596–1650) у трактаті «*Міркування про метод*», стали філософською основою естетики *класицизму*: ясність, логічність, послідовність, упорядкованість мислення.

Ідеологія епохи *Просвітництва* (друга пол. XVII–XVIII ст.) надала особливого розмаху процесу теоретичного осмислення нових шляхів розвитку мистецтва, породивши в усіх європейських країнах сильний, хоча й різнорідний, часто навіть опозиційний у філософському та художньому сенсі, рух, іменований «просвітницькою естетикою» (Дені Дідро і Жан-Жак Руссо у Франції, Готгольд Лессінг та Йоганн Вінкельман у Німеччині, Ентоні Шефтсбері та Генрі Хоум у Великобританії та ін.).

Естетичні теорії *Просвітництва* тісно пов'язані з традиціями епохи *Відродження*, а на ранньому етапі – з *класицизмом*, який переосмислювався відповідно до тогочасних цілей. Просвітителі розкривали основні естетичні категорії, проблеми сутності й суспільної функції мистецтва, художнього конфлікту і характеру, правди в мистецтві з погляду виховання нової людини та громадянина. Активізація інтересу до мистецтва, його можливостей у становленні світобачення людини зумовлювала зіставлення різних видів художньої творчості (Жан Дюбо, Джон Харріс та ін.), а потім до формування уявлення про єдність усіх «витончених мистецтв» (Шарль Батте, Мозес Мендельсон). З цим було пов'язане тлумачення смаку як специфічного психічного механізму, здатного сприймати й оцінювати красу та плоди художньої творчості [4].

У середині XVIII ст. німецький філософ Олександр Баумгартен (1714 – 1762), послідовник Готфріда Лейбніца, поряд з логікою виділив естетику як самостійну філософську дисципліну [1]. О. Баумгартен уперше використав термін «естетика» (грец. *αισθητικός* – чуттєво пізнавальний, від *aisthēta* – відчутні речі та *aisthanesthai* – пізнавати) для означення теорії чуттєвого пізнання. Розробка цієї теорії зумовила створення цілісної й послідовної науки про прекрасне та мистецтво, оскільки краса була визначена ним як «досконалість чуттєвого пізнання», а мистецтво – як втілення краси. О. Баумгартен також стверджував, що естетика є наукою відчуттів, молодшою сестрою логіки, а краса таким чином, – найбільш ідеальним видом знання, яке може отримати чуттєвий досвід людини [6, 22].

Епоха *Просвітництва* зорієнтовує естетичне виховання на широку аудиторію, а проблеми естетичного смаку й далі ґрунтовно досліджуються у працях І. Готшеда, Д. Юма, К. А. Гельвеція.

Цей період став початком найважливішого етапу в розвитку світової естетичної думки, що характеризувався перетворенням естетики на самостійну філософську теорію, необхідну для повноти пояснення культури, людської діяльності, соціальної історії. Шляхом, наміченим О. Баумгартеном,

пішли найвидатніші представники німецької філософії і художньої культури – І. Кант, Г. Гердер, Й. Шиллер, І. Гете, Ф. Шеллінг, В. Гегель.

Поняття естетичного виховання було введено Йоганн-Фрідріхом Шиллером (1759–1805) у праці «Листи про естетичне виховання людини» (1795), де стверджувалося, що мистецтво повинне сформувати всебічно розвинену гармонійну особистість [5].

Класики німецької філософії вбачали нерозривний зв'язок естетичних проблем і мистецтва з найважливішими завданнями цього історичного періоду, постійно підкреслюючи їх тісну взаємодію з життям суспільства та людини. Їхні естетичні концепції містили гуманістичні тенденції, адже опиралися на діалектичний метод дослідження та розглядали художню культуру в історичній ретроспективі.

Особливої уваги заслуговує філософсько-естетична позиція німецького філософа, ідеаліста Фрідріха Шеллінга (1775–1854), викладена, зокрема, у його лекціях з філософії мистецтва, де аргументується думка, що сутність суб'єкта й об'єкта, приховані під час звичайного сприймання, повністю проявляються лише через художню творчість та естетичне споглядання як вищі ступені розвитку абсолюту, а мистецтво розглядається як найвищий прояв абсолюту, що у своїй природі підіймається навіть понад філософією [11].

Принципово нову спрямованість естетичні проблеми отримують у теоретичній спадщині німецького філософа Георга Гегеля (1770–1831). У вступі до лекцій з естетики Г. Гегель зазначив, що предметом цієї науки має бути «царство прекрасного», яке інтерпретується ним як «сфера мистецтва», або, ще точніше, – «художньої творчості». Слід зазначити, що Г. Гегель негативно ставився до терміну «естетика» і вважав за доцільне замінити його дефініцією «філософія мистецтва» або «філософія художньої творчості» [2, 10]. Водночас Г. Гегель увів у визначення предмета естетики поняття «прекрасне», яке в його концепції обмежувалося мистецтвом, звужуючи коло питань естетики, замикаючи її лише на ті проблеми, які можна було ототожнити з поняттям прекрасного.

Гегелівську ідею зв'язку естетики і прекрасного розвинув у своїх теоретичних пошуках російський філософ Микола Чернишевський (1828–1889). Визначаючи предмет естетики через поняття прекрасного, він, проте, не обмежував його сферою мистецтва, а наполягав на здатності цієї науки до всеосяжності життя. Така позиція чітко простежується при спробах ученого визначити прекрасне в різних сферах життєдіяльності людини [3, 12].

Впливовою й перспективною серед напрямів західної естетики виявилася естетика філософської орієнтації, яка найбільш повно представлена *інтуїтивізмом* Анрі Бергсона (1859–1941) – французького філософа, професора, лауреата Нобелівської премії [11]. А. Бергсон захищав ідею повного «відриву» мистецтва від дійсності. Презирство до

просвітницької та виховної функцій творчості, переконання, що глибока і шляхетна культура завжди залишається культурою для обраних, змусили естетику філософської орієнтації до відмови від істотно значущої соціальної проблематики в мистецтві.

Митці початку ХХ ст. зробили виклик існуючим поняттям краси, розширивши межі мистецтва й естетики. Різноманітність учень та поглядів породили безліч теорій естетики, часто опозиційних за своєю сутністю. Так, на противагу Б. Кроче, Е. Зігель, американський філософ і поет, засновник *естетичного реалізму*, стверджував, що реальність сама по собі є естетичною: «Світ, мистецтво й людина пояснюють одне одного: кожне є естетичною цілісністю протилежностей» [14, с. 341].

Видатний представник американського *прагматизму* Джон Дьюї (1859–1952) у науковій праці «Мистецтво як досвід» висуває твердження, що твори самі по собі не існують поза сприйняттям суб'єкта, ґрунтуючи його на принципі «безперервності», згідно з яким між суб'єктом і об'єктом існують безперервні зв'язки та взаємопереходи, які стирають грань між суб'єктом і об'єктом. Характерним для Дж. Дьюї було те, що він свідомо знецінював твори мистецтва, прагнуч обмежити сферу мистецтва сферою ірраціонального, алогічного. Протиставляючи мистецтву інтелект, він стверджував, що останній знаходиться в антагоністичному відношенні до естетичної творчості, а також до сприйняття її результатів. Естетичне почуття, за Дж. Дьюї, є почуття безпосереднього задоволення фактом самого біологічного існування [13].

У сучасній естетиці однією з найпопулярніших течій вважається *екзистенціалізм* (від лат. *existential* – існування) – напрям в ірраціоналістичній філософії, який став результатом кризи світовідчуття європейської людини в ХХ ст. та ґрунтується на пошуку специфіки відносин активної свідомості й пасивної природи. Фундаментом естетики *екзистенціалізму* вважаються ідеї Едмунда Гуссерля та Мартіна Хайдеггера, а також ірраціоналістичні концептуали відомих філософів та митців – Карла Ясперса, Жан-Поля Сартра, Альбера Камю, Габріеля Марселя та ін. Методологічно *екзистенціалізм* виринає з феноменологічних посилок на глибоку відмінність і специфічний зв'язок свідомості, як активного начала та оточуючої його матеріальної культури, природи, які наділяються пасивністю. Звідси естетичне ставлення до світу, протиставлене інструментально-практичному, що виступає як сфера «свободи свідомості».

Один з найсучасніших поглядів на естетику міститься в теорії *еволюційної естетики*, представленій американським філософом, мистецтвознавцем та психологом-еволюціоністом Денісом Даттоном (1944–2010). Його теорія ґрунтується на еволюційному вченні Чарльза Дарвіна, згідно з якою базові естетичні преференції людини (вибір кольору, форми чи пропорцій) розвинулися на основі потреби виживання. Незважаючи на

розмаїття естетичних смаків і переваг, їх регулюють універсальні принципи, пов'язані з еволюцією людини як біологічного виду. Д. Даттон увів нове поняття «інстинкт мистецтва», аргументацію існування якого знайшов у періоді появи давнього предка людини – людини прямоходячої (від лат. – *homo erectus*) у межах 1,3–1,8 млн. років до нашої ери [8]. Значна кількість ручних кам'яних сокир, знайдених у цей період, не має слідів практичного застосування – цей факт дозволяє вченим стверджувати, що вони використовувалися з певною естетичною метою. Таким чином, здатність до сприйняття краси та створення речей мистецтва не є винятково продуктом культури, її можна вважати еволюційно закладеною ознакою вищого рівня розвитку інтелекту. Підтвердженням цьому є універсальність естетичного сприйняття людей незалежно від статі, раси чи культури. Ускладнившись під впливом часу, естетичні здібності й навички, а також здатність до творчості стали ознакою високого інтелектуального рівня людини, необхідними для її повноцінного існування в навколишньому світі. На думку Д. Даттона, саме краса є однією з центральних адаптивних властивостей людини, яку вона здатна розширювати й підсилювати через створення та сприймання творів мистецтва [9, 212].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Історичний екскурс естетики як науки показав, що на сучасному етапі розвитку суспільства методологічні проблеми естетичного виховання підростаючого покоління посідають належне місце у філософії, психології, педагогіці, мистецтвознавстві, культурології та ін.

Аналіз літературних джерел підтверджує, що естетичне виховання залежить, по-перше, від соціокультурного середовища, по-друге, зумовлене психофізіологічним та загальнокультурним розвитком особистості дитини. Тобто естетичне виховання визначається природною обдарованістю, спонтанно формується в умовах соціокультурного й освітнього середовища, детермінується життєвим та художньо-естетичним досвідом і актуалізується через цілеспрямований педагогічний вплив.

Отже, концептуальною ознакою сучасних зарубіжних досліджень є орієнтація на виховання особистості зі стійким естетичним світоглядом на основі загальнолюдських цінностей та пріоритетів. З іншого боку, неупереджений аналіз засвідчує, що погляди вчених на цю важливу проблему неоднозначні, тому складають мозаїчну картину на рівні теоретико-емпіричних міркувань та потребують подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боров Ю. Эстетика : учебник / Ю. Б. Боров. – М. : Высшая школа, 2002. – 511 с.
2. Бушман І. В. Естетика : [навч. посібн.] / І. В. Бушман, Н. В. Курасова ; ред. Вандишев В. М. – Суми : Вид-во СумДУ, 2005. – 143 с.
3. Естетика : підручник / Л. Т. Левчук, Д. Ю. Кучерюк, В. І. Панченко ; за заг. ред. Л. Т. Левчук. – К. : Вища школа, 1997. – 399 с.

4. Естетичні смаки : їх витoki і формування / Н. Г. Калашник ; М-во освіти і науки України. – Х. : Колегіум, 2009. – 277 с.
5. Шиллер Ф. Письма об эстетическом воспитании человека / Ф. Шиллер. – М. : Директ-медиа, 2007. – 200 с.
6. Baumgarten A. G. Theoretische Aestetik / A. G. Baumgarten. – Hamburg, 1983. – 310 p.
7. Danto A. Beauty and the philosophical definition of art. In the abuse of beauty: Aesthetics and the concept of art / A. Danto. – Peru : Open Court, 2003. – P. 17–37.
8. Dutton D. A Darwinian theory of beauty [Electronic resource] / D. Dutton. – URL : http://ted.com/talks/denis_dutton_a_darwinian_theory_of_beauty.html.
9. Dutton D. Aesthetics and Evolutionary Psychology / D. Dutton // The Oxford Handbook of Aesthetics. – New York : Oxford University Press, 2003. – P. 212–234.
10. Encyclopaedia Britannica, 10th Edition > Aesthetics > Ancient Greek Writers on Aesthetics. Socrates [Electronic resource]. – URL : <http://1902encyclopedia.com/A/AES/aesthetics.html>.
11. History of aesthetics before the XXth century [Electronic resource]. – URL : http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_aesthetics_before_the_20thcentury.
12. Hopkins K. Conquest by book / K. Hopkins // Literacy in the Roman World (Journal of Roman Archeology, Supplementary Series). – Michigan : University of Michigan, 1991. – № 3. – P. 133 – 158.
13. Leddy T. Dewey's Aesthetics [Electronic resource] / T. Leddy // The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2011 Edition), Edward N. Zalta (ed.). URL : <http://plato.stanford.edu/entries/dewey-aesthetics>.
14. Siegel E. Is Beauty the Making One of Opposites? / E. Siegel // Journal of Aesthetics & Art Criticism. – San-Francisco : Willey-Blackwell. – 1955. – № 64 (2). – P. 329–345.

REFERENCES

1. Borev, Yu. (2002). *Estetika [Aesthetics]*. M.: Vysshiaia shkola.
2. Bushman, I. V., Kurasova, N. V. (2005). *Estetyka [Aesthetics]*. Sumy: Vyd-vo SumDU.
3. Levchuk, L. T., Kucheriuk, D. Yu., Panchenko, V. I. (Eds) (1997). *Estetyka [Aesthetics]*. K.: Vyshcha shkola.
4. Kalashnyk, N. H. (2009). *Estetychni smaky: yikh vytoky i formuvannia [Aesthetic tastes: their sources and formation]*. Kh.: Kolehium.
5. Shyller, F. (2007). *Pisma ob esteticheskom vospitanii cheloveka [Letters on aesthetic education of the person]*. M.: Direkt-mediia.
6. Baumgarten, A. G. (1983). *Theoretische Aestetik*. Hamburg.
7. Danto, A. (2003). *Beauty and the philosophical definition of art. In The abuse of beauty: Aesthetics and the concept of art*. Peru: Open Court.
8. Dutton, D. *A Darwinian theory of beauty*. Retrieved from: http://ted.com/talks/denis_dutton_a_darwinian_theory_of_beauty.html.
9. Dutton, D. (2003). Aesthetics and Evolutionary Psychology. In *The Oxford Handbook of Aesthetics*, (pp. 212–234). New York: Oxford University Press.
10. *Encyclopaedia Britannica, 10th Edition > Aesthetics > Ancient Greek Writers on Aesthetics. Socrates*. Retrieved from: <http://1902encyclopedia.com/A/AES/aesthetics.html>.
11. *History of aesthetics before the XXth century*. Retrieved from: http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_aesthetics_before_the_20thcentury.

12. Hopkins, K. (1991). Conquest by book. *Literacy in the Roman World (Journal of Roman Archeology, Supplementary Series)*, 3, 133–158. Michigan: University of Michigan.
13. Leddy, T. Dewey's Aesthetics. In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2011 Edition)*, Edward N. Zalta (ed.). Retrieved from: <http://plato.stanford.edu/entries/dewey-aesthetics>.
14. Siegel, E. (1955). Is Beauty the Making One of Opposites? *Journal of Aesthetics & Art Criticism*, 64 (2), 329–345. San-Francisco: Willey-Blackwell.

РЕЗЮМЕ

Оршанский Леонид, Ныщак Иван, Ясеницкая Жанна. Эстетическое воспитание личности: от Сократа до Даттона.

В статье осуществлен исторический экскурс эстетики как науки; исследованы методологические проблемы эстетического воспитания подрастающего поколения на современном этапе развития общества. Выяснено, что эстетическое воспитание зависит от социокультурной среды и обусловлено психофизиологическим и общекультурным развитием личности. То есть эстетическое воспитание определяется природной одаренностью, спонтанно формируется в условиях социокультурной и образовательной среды, детерминруется жизненным и художественно-эстетическим опытом и актуализируется через целенаправленное педагогическое воздействие.

Ключевые слова: эстетика, эстетическое воспитание, красота, личность.

SUMMARY

Orshansky Leonid, Nyshchak Ivan, Yasenytka Zhanna. Aesthetic personality education: from Socrates to Dutton.

This article provides a historical overview of aesthetics as a science, which showed that methodological problems of aesthetic education of the younger generation in modern society has an important place in philosophy, psychology, pedagogy, art, culture and others.

The development of aesthetics is a direct reflection of the evolution of society. Studying the genesis, functioning in a society of aesthetic theories and beliefs, the history of aesthetics gives the necessary background for understanding the theoretical problems of aesthetic education. The dialectical method of cognition is known, it involves the unity of historical and theoretical approaches to the analysis of any phenomenon, so the problem of aesthetic education research carried out in the context of the evolution of the main aesthetic doctrines.

Methodological problems of aesthetic education of the younger generation in modern society are investigated.

Analysis of the literature confirms that aesthetic education depends, first, on the social and cultural environment, and secondly, is determined by psychophysiological and general development of the child. Therefore, aesthetic education is determined by natural talent, is spontaneously formed in a socio-cultural and educational environment; it determines life, artistic and aesthetic experience and it is updated through targeted educational influence.

Thus, the conceptual basis of modern foreign research is orientation on upbringing of an individual with a stable aesthetic worldview based on human values and priorities. On the other hand, unbiased analysis shows that the views of scientists on this important issue are ambiguous and constitute a mosaic picture on the level of theoretical and empirical considerations and need further research.

The study used the following methods: analysis of philosophical, historical, art, psychological and educational literature of the study; comparison, generalization and systematization of scientific-theoretical information on the problem of aesthetic education of the individual.

Key words: *aesthetics, aesthetic education, beauty, personality.*

УДК 378.147:371.134:371.124:51:004.853(043.5)

Олена Семеніхіна

ORCID ID 0000-0002-3896-8151

Володимир Шамоля

ORCID ID 0000-0002-3201-4090

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

DOI 10.24139/2312-5993/2017.03/242-252

ВИКОРИСТАННЯ СКМ MAPLE ДЛЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАБЛИЖЕНИХ РОЗВ'ЯЗКІВ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИХ РІВНЯНЬ ЗА ОДНОКРОКОВИМ МЕТОДОМ ЕЙЛЕРА

У статті піднімається питання візуалізації наближених розв'язків диференціальних рівнянь за однокроковим методом Ейлера в системі комп'ютерної математики MAPLE. Обґрунтовано важливість засвоєння основних ідей знаходження розв'язків диференціальних рівнянь, розв'язаних відносно похідної, на рівні унаочнення інтегральних кривих. Описано загальну постановку задачі, наведено вимоги, які накладаються на функцію, щоб однокроковий метод Ейлера був застосований. Продемонстровано можливість використання комп'ютерного інструментарію СКМ MAPLE. Наголошено на важливості візуального підходу до вивчення чисельних методів розв'язування диференціальних рівнянь та оцінки похибок таких наближень.

Ключові слова: *візуалізація, наближені методи, методи обчислень, візуалізація коренів диференціальних рівнянь, однокрокові методи Ейлера, візуалізація похибок.*

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток електроніки та інформаційних технологій наприкінці ХХ століття призвів до здешевлення великих електронних обчислювальних машин та поширення персональних комп'ютерів. Разом із цим розвиток програмних технологій для комп'ютерної техніки сприяв широкому впровадженню математичних методів, зокрема методів обчислювальної математики, в усі галузі народного господарства. Це зумовило новий погляд на вивчення чисельних методів математики, які в класичному варіанті розкривали питання розробки й застосування математичних методів розв'язування прикладних задач.

Курс «Методи обчислень» сьогодні покликаний надати студентам теоретичні знання і практичні навички використання прикладних програм математичного спрямування для розв'язання задач, що вважаються класичними для цього курсу: розв'язування нелінійних рівнянь та їх систем,